

ERKIN VOHIDOV SHE'RIYATIDA ZAMONAVIY DUNYOQARASH TUSHUNCHALARI

Abdusamatova Nozanin Azim qizi

Samarqand davlat universiteti Urgut filiali

o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotining yirik vakili Erkin Vohidov she'riyati va uning ijodiyotining bugungi kundagi talqini yoritib o'tilgan.*

***Kalit so'zlar:** She'riyat, nasr, nazm, qasida.*

Kirish:

O'zbek adabiyoti o'zining yorqin jilosi, ma'no kengligi, jozibador satrlari hamda hayotbaxsh nafasi bilan ajralib turadi. Adabiyotda yaratilgan asarlar nafaqat ma'nolar xazinasini jamuljam qilgan, balki o'zida dedaktik- tarbiyaviy qarashlarini ham mujassamlashtirgandir. Adabiyot o'z zamirida katta bir ilohiy kuchni jamuljam qilgan yaxlit kompazitsion tushuncha hamdir.

Adabiyotning muazzam gulshanida nafaqat nasr, balki nazm ham o'zining salmoqli hissasini egallaydi. O'zbek she'riyatida yaratilgan ajoyib quyma satrlar, ohangdor she'r jilolari bu nazm durlarining keng va o'qishlilikini ta'minlab turadi. Jarayonning rivojlanishida esa bir qator iste'dodli ijodkorlarning hissasi kattaki, bu xizmatlarni alohida qayd etib o'tish lozim. Adabiyotimiz tarixida shunday shoirlar borki, ular o'zining go'zal she'rlari ila adabiyotimiz xazinasini bevosita boyitgan va boyitib kelmoqda. Ana shunday betakror shoirlardan biri- O'zbekiston Qahramoni, O'zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidovdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Uning dastlabki "Tong nafasi" kitobing o'zida ham o'zbek adabiyotining zamonaviy charxpalagini ustalik ila bir maromda aylantira oladigan ijodkor kirib kelayotganligidan dalolat berib turardi. Adibning bir qator asarlari, jumladan "O'zbekim" qasidasida o'zining vatanga bo'lgan muhabbati, uning tarixini gavalantirishga mohirona harakat qilib, ushbu asarida tarixan mashhur bo'lgan shaxslar - Al-Beruniy, Al-Xorazmiy, Al-Farobiy, Navoiy, Firdavsiy-u Bobur, Nodira-

yu Ulug‘beklar va yana bir qator ulug‘ siymolarimizni baralla yoritib o‘tganligi - adibning tarixiy xotiralar bilan hamnafas qalam tebratganligining yorqin namunasidir.

Menga Pushkin bir jahon-u,
Menga Bayron bir jahon.
Lek Navoiydek bobom bor,
Ko‘ksi osmon o‘zbeginim.

Yuqoridagi ushbu satrlar “O‘zbeginim” qasidasidan keltirilgan bo‘lib, bunda adib jahon adabiyotining ikki azim chinori, zabardast adabiyotchilari – Pushkin va Bayron nomlarini keltira turib, ular bilan qarama-qarshi, bemalol baxslasha oladigan turkiy she‘riyatning misoli bir “zanjirband sher”i Alisher Navoiyni keltirar ekan, Navoiy singari donishmand insonning avlodi ekanligidan ko‘ksi osmonda ekanligini ta’kidlaganligi- adibning o‘z ajdodlariga bo‘lgan yuksak ehtirom tushunchasining amaldagi isbotidir.

Adibning ipga tizilgan marjon singari purma‘no satrlarida jamlangan g‘oya va fikrlar ijodkorning yuksak she‘riy mahorati va “she‘riyat” deb atalmish tushunchagi shunchaki emas, balki qalban, butun vujudi, ong-u shuuri bilan yondashganligini ko‘rsata olgan. Haqiqiy ijodkor aslida mana shunday bo‘lmog‘i lozim. Zero, Halima Xudoyberdiyeva ta’kidlaganidek: “Shunchaki yozmoqlik - shoirga o‘lim”.

Shoir o‘z ijodi haqida fikr yuritar ekan, bevosita quyidagi satrlarni ham bayon etadi:

Xalq ustozim, men esa- tolib,
So‘z durlarin termoqdir ishim
Odamlarning o‘zidan olib,
Odamlarga bermoqdir ishim- deya xalqqa o‘z she‘rlari ila beminnat,
xizmat qilmog‘iligini aytib o‘tadi. Zotan, Maqsud Shayxzoda yozganidek” Elga dastyor bo‘lsa she‘rlarimiz, Demakki umrimiz ketmabdi bekor” degan aqidaga rioya qilib ham o‘tkanligi ko‘rinib turibdi.

Muhokama

Erkin Vohidov ijodiyotida yana bir xil-xususiyat borki, u o‘zbek adabiyotining zamonaviy ijodkorlarida u qadar uchramaydi, bu sohada hozirda qalam tebratilmaydi hisob. Bu ham bo‘lsa – adibning mumtoz adabiyotga qiziqishi, hamda bu jarayon zamirida bitgan qator betakror g‘azallaridir. Erkin Vohidov garchi zamonaviy adabiyot vakili bo‘lsa-da, uning Navoiy, Fuzuliy, Lutfiy kabi yirik g‘azalnavislar ijodiga befarq emasligi, hamda hassos shoirning o‘zi ham bu sohada o‘zidan ajoyib lirik meros

qoldirganligi ham ahamiyatlidir. Shunday bo'lsa-da adib “Kulmangiz ne bor deb senga, Mir Alisher yonida” deya aziz kitobxon va qadrli muxlislaridan kamtarona o'tinch ham qilib o'tadi. Uning Navoiy dahosiga bo'lgan chuqur ihilosini “O'zbek Navoiyni o'qimay qo'ysa...” she'rida ham jambasta bo'lgan. Ushbu she'rdagi ayni:

O'zbek Navoiyni o'qimay qo'ysa,

Aldangani, alla bo'lgani shudir.

Yulg'ich aziz bo'lib, bilgich xor bo'lsa,

Paytavaning salla bo'lgani shudir” – satrlari orqali Navoiyning ijodiga xayrixohligini namoyon etadi.

Erkin Vohidovning aynan g'azalnavislik bobida qilgan ishlari adabiyotimizda tub burilish yasay oldi, deb ayta olamiz. Zero, unga zamondosh bo'lgan shoir, yelkadosh adib, xalq shoiri - Abdulla Oripov ta'kidlab o'tganidek “Mumtoz g'azaliyotimizning oltin eshiklari abadiy berkildi, deya karomat qilishayotganda, yosh avlod orasidan birinchi bo'lib Erkin Vohidov aruzning tabarruk ostonasida posbon yanglig' paydo bo'ldi” deb bejiz ta'riflab o'tmagan edi. Adib ijodidan o'rin olgan g'azallar esa uning “Yoshlik devoni” da jamlangan va bu devonni mutolaa qilar ekanmiz, unda keltirilgan barcha namunalarda - g'azal janrining Abdulla Oripov ta'biri bilan aytganda “ona tilimizning ipdek mayin, kamalakdek rang-barang, g'oyat nozik lutf hamda beozor qochirimlari, goh hazin, gohida shirin tabassumni uyg'otuvchi tashbehlari” yaqqol asar mutolaasi jarayonida ko'zga tashlanadi.

Sir emaski, adabiyot kishi ruhiyatini poklovchi, uni qalban matonatga undovchi quroldir. Chunonchi, adibning xizmatlari besamar ketmadi. U xalqning olqishi, hurmat ehtiromiga sazovor bo'ldi. Bundan tashqari adib “Hamza nomidagi davlat mukofoti” bilan taqdirlandi. Keyinchalik esa “O'zbekiston xalq shoiri” unvonini qo'lga kiritdi. Mustaqillik sharofati bilan esa adibga eng oliy mukofot- “O'zbekiston Qahramoni” mukofotiga sazovor bo'lganligi adibning butun hayoti mobaynida qilgan mehnatlari besamar ketmaganligiga bir ishora va unga ko'rsatilgan e'tibor namunasidir.

Xulosa.

Ma'lumki, bugungi shiddatli va globallashuv zamonida ayni ma'naviyat va bu tushunchaning shakllanishida bevosita turtki beruvchi – badiiy adabiyot tushunchasi o'zining keng pozitsion tushunchasini egallamoqda. Va bu sohaning rivojiga turtki berayotgan zamonaviy adabiyot vakillarining xizmatini ham unutmash lozim. Ular aynan misol tariqasida Erkin Vohidov ijodiyotiga yondashar ekanmiz, uning asarlari, she'r-u dostonlari bugungi kunga kelib ham o'z saviyasini va ta'sir doirasini yo'qotmaganligi kishi ongini ma'nan boyitishga xizmat qilayotganligi ahamiyatga moyildir. Erkin Vohidov ijodida tarixiy haqiqatning ravshanligi va uning bugungi kun

bilan uyg'unligi ham aynan adib ijodining izchillik darajasining qay darajada yuqori ekanligini ta'minlamoqda. Adib ijodidagi ayan boy ma'naviy chizgi va ma'naviy xazinalarni o'rganish mobaynida aynan adabiyotshunosligimizning keng ma'no negizlarini ham anglashimiz shubhasiz, albatta.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Erkin Vohidov "Tanlangan asarlar" to'plami. T. 2019;
2. Safo Matjonov "Adabiyot" 2012
3. Bobur Karimov "Erkin Vohidov- ko'ngil mulkini taroj aylagan qalb egasi"
4. To'rob To'la. "Sharq yulduzini varaqlab" T. 1961;
5. "Sharq yulduzi" jur. 2013-y. 2-son.
6. Erkin Vohidov "Iztirob". "O'zbekiston" nashriyoti. T. 1992. 207-bet.
7. Erkin Vohidov "Dil tubiga cho'kkan lahzalar. "Sharq" nashriyoti T.2013.
8. E. Vohidov "Ruhlar isyoni" "Adabiyot va san'at nashriyoti"